

ଓଁ ଶ୍ରୀ ଗଣେଶାୟ ନମଃ

ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତୀୟ ବୈଦିକ ସାହିତ୍ୟ

Vedic Literature of Ancient India

ଉପନିଷଦ

(ଉପନିଷତ୍)

Upanishad / उपनिषत्

୧୦୮ ଉପନିଷଦ (ଭାଗ – ୫)

108 Upanishad (Vol – 5)

ସଂପାଦନ - ଶ୍ରୀ ପ୍ରକାଶ ପ୍ରଧାନ

Editor – Prakash Pradhan

ଭାଷା - ସଂସ୍କୃତ-ଓଡ଼ିଆ

Language – Sanskrit - Odia

ଉପଦେଷ୍ଟା

ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ ସନ୍ତୋଷ କୁମାର ମିଶ୍ର

ସଂପାଦକ, ହିନ୍ଦୁ ମହାସଭା, ଓଡ଼ିଶା ଶାଖା

ବେଦ ଉପନିଷଦ

ଉପନିଷଦ ଗୁଡ଼ିକ 'ବେଦ ଯୁଗ'ର ଶେଷ ଆଡ଼କୁ ରଚନା କରାଯାଇଥିଲା । ଉପନିଷଦ 'ଷଦ' ଶବ୍ଦରୁ ଆସିଅଛି, ଷଦ ଅର୍ଥାତ 'ବସିବା', ଏଥିରେ ପୂର୍ବରେ 'ଉପ' ଓ 'ନି' କୁ ଯୋଡ଼ା ଯାଇଛି । ଅର୍ଥାତ 'ଉପ' ର ଅର୍ଥ ପାଖରେ , 'ନି' ର ଅର୍ଥ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ, ତେଣୁ ଉପ-ନି-ଷଦ, ଯାହାର ଅର୍ଥ ହେଲା, ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଗୁରୁଙ୍କ ପାଖରେ ବସିବା, ଅର୍ଥାତ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସମର୍ପଣ ସହିତ ଗୁରୁଙ୍କ ପାଖରେ ବସି ବେଦର ଶେଷ ଭାଗ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବା । ଉପନିଷଦକୁ ବେଦର ଚତୁର୍ଥ ସ୍ତର ବା ଅଂଶ ବୋଲି କୁହାଯାଏ ।

ଯେହେତୁ ଉପନିଷଦ ଗୁଡ଼ିକ ବେଦର ଅନ୍ତ ଆଡ଼କୁ ରଚନା କରାଯାଇଥିଲା, ସେଥିପାଇଁ ଏହାକୁ 'ବେଦାନ୍ତ' ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ । ଅଧିକାଂଶ ଉପନିଷଦ ଗୁଡ଼ିକର ବିଷୟବସ୍ତୁ 'ଆତ୍ମବିଦ୍ୟା' ଓ 'ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା' ଉପରେ ଆଧାରିତ । ଏହାକୁ ଅନେକ ଗବେଷକ ବା ପଣ୍ଡିତ ବା ଜ୍ଞାନୀମାନେ ଅନେକ ଆଖ୍ୟା ଦେଇଛନ୍ତି ଯଥା – 'ଆଦି ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟ' ଏହାକୁ 'ଆତ୍ମ ଓ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା' କହିଛନ୍ତି, 'ମାକ୍ଷ ମୁଲ୍ଲେର୍' ଓ 'ପାଉଲ୍ ଦେଉସାନ୍' ଏହାକୁ 'ଗୁପ୍ତ ଶିକ୍ଷା', ଓ 'ପାଟ୍ରିକ୍ ଓଲିଭେଲ୍ଲେ' 'ଲୁକ୍କାୟିତ ଅର୍ଥ', ବୋଲି କହିଛନ୍ତି ।

ଏହା କୁହାଯାଏ ଯେ, ଯେଉଁ ଶିଷ୍ୟ ମାନଙ୍କର ଚରିତ୍ର, ଶିକ୍ଷା ଓ ଗୁରୁଭକ୍ତି ଠିକ ରହୁଥିଲା, ସେମାନଙ୍କୁ କେବଳ ଉପନିଷଦ ଶିକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ କରିବାର ସୁଯୋଗ ମିଳୁଥିଲା । ସେଇଥିପାଇଁ ଉପନିଷଦ ମାନଙ୍କୁ "ଗୁପ୍ତ ବିଦ୍ୟା" କୁହାଯାଏ ।

ଇତିହାସକାର ଓ ଗବେଷକ ମାନଙ୍କ ଅନୁସାରେ ବେଦରେ ସମୁଦାୟ ୧୦୮ଟି ଉପନିଷଦ ଅଛି । ଏହିସବୁ ଉପନିଷଦ ଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବେଦ ଅଧୀନରେ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଓ ବିଷୟବସ୍ତୁ ଅନୁସାରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଛି । ବିଭକ୍ତିକରଣର ପଦ୍ଧତି ଗୁଡ଼ିକ ହେଲେ - ମୁଖ୍ୟ, ସାମାନ୍ୟ, ସନ୍ନ୍ୟାସ, ଶାକ୍ତ, ବୈଷ୍ଣବ, ଶୈବ, ଓ ଯୋଗ । ଅର୍ଥାତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବେଦର ମୁଖ୍ୟ, ସାମାନ୍ୟ, ସନ୍ନ୍ୟାସ, ଶାକ୍ତ, ବୈଷ୍ଣବ, ଶୈବ, ଓ ଯୋଗ ଉପନିଷଦ ଗୁଡ଼ିକ ଅଛି । (ତଳେ ଦିଆଯାଇଥିବା ଟେବୁଲ୍‌ରେ ଏହାର ସଂକ୍ଷିପ୍ତକରଣ ପାଇ ପାରିବେ)

ଏସବୁ ଉପନିଷଦ ଭିତରୁ ଦଶୋପନିଷଦ, ଅର୍ଥାତ ୧୦ଟି ଉପନିଷଦକୁ 'ମୁଖ୍ୟ ଉପନିଷଦ' ଭାବରେ ମାନନ୍ତି, ଏଥିରେ, ପରେ ଆଉ ୩ଟି ଉପନିଷଦ ଯୋଗ କରାଯାଇ ଏହାକୁ ୧୩ଟି କରିଦିଆଗଲା । ତେଣୁ ୧୩ଟି ମୁଖ୍ୟ ଉପନିଷଦ, ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଲେ - (ଦଶୋପନିଷଦ) - ଈଶ, କେନ, କଠ, ପ୍ରଶ୍ନ, ମୁଣ୍ଡକ, ମାଣ୍ଡୁକ୍ୟ, ତୈତ୍ତିରୀୟ, ଐତରେୟ, ଛାନ୍ଦୋଗ୍ୟ ଓ ବୃହଦାରଣ୍ୟକ, (ଅତିରିକ୍ତ) - କୌଷୀତକି, ଶ୍ୱେତାଶ୍ୱତର ଓ ମୈତ୍ରାୟଣୀୟ ।

ବେଦ - ଉପନିଷଦ ସଂଗଠନ

ବେଦ	ସଂଖ୍ୟା	ମୁଖ୍ୟ	ସାମାନ୍ୟ	ସନ୍ନ୍ୟାସ	ଶାକ୍ତ	ବୈଷ୍ଣବ	ଶୈବ	ଯୋଗ
ଉକ୍ ବେଦ	୧୦	ଐତରେୟ, କୌଷୀତକି	ଆତ୍ମବୋଧ, ମୁକ୍ତଲ	ନିର୍ବାଣ	ତ୍ରିପୁରା, ସୌଭାଗ୍ୟଲକ୍ଷ୍ମୀ, ବହ୍ନୁତ,	-	ଅକ୍ଷମାଳିକା	ନାଦବିନ୍ଦୁ
ସାମବେଦ	୧୨	ଛାନ୍ଦୋଗ୍ୟ, କେନ	ବକ୍ରସୂତୀ, ମହା, ସାବିତ୍ରୀ,	ଆରୁଣେୟ, ମୈତ୍ରେୟ, ସଂନ୍ୟାସ, କୁଷ୍ଠିକା	-	ବାସୁଦେବ, ଅବ୍ୟକ୍ତ	ରୁଦ୍ରାକ୍ଷଜୀବା ଲ, ଜବାଳି	ଯୋଗଚୂଡ଼ାମଣି, ଦର୍ଶନ
କୃଷ୍ଣ ଯଜୁର୍ବେଦ	୩୨	କଠ, ତୈତ୍ତିରୀୟ, ଶ୍ୱେତାଶ୍ୱତର, ମୈତ୍ରାୟଣୀୟ,	ସର୍ବସାର, ଶୁକରହସ୍ୟ, ସ୍ୱୟ, ଗର୍ଭ, ଶାରୀରକ, ଏକାକ୍ଷର, ଅକ୍ଷି	ବ୍ରହ୍ମ, ଅବଧୂତ, କଠଶ୍ରୁତି	ସରସ୍ୱତୀ ରହସ୍ୟ	ନାରାୟଣ, କଳି ସତ୍ତରଣ	କୈବଲ୍ୟ, କାଳାଗ୍ନି ରୁଦ୍ର, ଦକ୍ଷିଣାମୂର୍ତ୍ତି, ରୁଦ୍ରହୃଦୟ, ପଞ୍ଚବ୍ରହ୍ମ	ଅମୃତବିନ୍ଦୁ, ତେଜୋବିନ୍ଦୁ, ଅମୃତନାଦ, କ୍ଷୁରିକା, ଧାନବିନ୍ଦୁ, ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା, ଯୋଗତତ୍ତ୍ୱ, ଯୋଗଶିଖା, ଯୋଗକୁଣ୍ଡଳିନୀ, ବରାହ
ଶୁକ୍ଳ ଯଜୁର୍ବେଦ	୧୮	ଇଶ, ବୃହଦାରଣ୍ୟକ	ସୁବାଲ, ମନ୍ତ୍ରିକ, ନିରାଲମ୍ବ, ପୈଙ୍ଗଲ, ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ମୁକ୍ତିକା	ଜୀବାଲ, ଭିକ୍ଷୁକ, ତୁରୀୟାତୀତ ଅବଧୂତ, ୟାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟ, ଶାବ୍- ୟାୟନୀୟ,	-	ତାରସାର	-	ଅଦ୍-ବୟ ତାରକ, ହଂସ, ତ୍ରିଶିଖ-ବ୍ରାହ୍ମଣ, ମଣ୍ଡଳ-ବ୍ରାହ୍ମଣ

ବେଦ	ସଂଖ୍ୟା	ମୁଖ୍ୟ	ସାମାନ୍ୟ	ସନ୍ଧ୍ୟାସ	ଶାକ୍ତ	ବୈଷ୍ଣବ	ଶୈବ	ଯୋଗ
ଅଥର୍ବ ବେଦ	୩୨	ମୁଣ୍ଡକ, ମାଣ୍ଡୁକ୍ୟ, ପ୍ରଶ୍ନ,	ଆତ୍ମା, ସୂକ୍ଷ୍ମ, ପ୍ରାଣାଗ୍ନିହୋତ୍ର	ଆଶ୍ୱମେଧ, ନାରଦପରିବ୍ରାଜକ, ପରମହଂସ, ପରମହଂସ ପରିବ୍ରଜକ, ପରବ୍ରହ୍ମ,	ସୀତା, ଦେବୀ, ତ୍ରିପୁରାତାପିନୀ, ଭାବନ	ନୃସିଂହ ତାପନୀୟ, ମହାନାରାୟଣ, ରାମ ରହସ୍ୟ, ରାମ ତାପନୀୟ, ଗୋପାଳ- ତାପନୀ, କୃଷ୍ଣ, ହୃଦୟୀବ, ଦତ୍ତାତ୍ରେୟ, ଗରୁଡ଼	ଅଥର୍ବସିରସ, ଅଥର୍ବଶିଖା, ବୃହଜ୍ଜାବାଳ, ଶରଭ, ଭୃଗୁଜାବାଳ, ଗଣପତ୍ୟର୍ଥବ ଶୀର୍ଷ	ଶାନ୍ତିଲ୍ୟ, ପଶୁପତିବ୍ରହ୍ମ, ମହାବାକ୍ୟ
ସମୁଦାୟ	୧୦୮	୧୩	୨୧	୧୯	୮	୧୪	୧୩	୨୦

ପ୍ରୀୟ ପାଠକ,

ବିଭିନ୍ନ ସୂତ୍ରରୁ ଉପଲବ୍ଧ ଉପନିଷଦ ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସାମାନ୍ୟ ଅନ୍ତର ପରିଲକ୍ଷିତ ହୋଇଥାଏ, ଏହା ଭୁଲ୍ କିମ୍ବା ତୃଟିଯୁକ୍ତ ନୁହେଁ, ଏହା କେବଳ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସଂସ୍କରଣ ଅଟେ । ଏହି ଉପନିଷଦ ସଂସ୍କରଣରେ ୧୯୪୮ ମସିହାରେ ପ୍ରକାଶିତ "ଇଶାଦି ବିଂଶୋତ୍ତରଶତୋପନିଷଦଃ" ପୁସ୍ତକ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଛି ।

ଆମ ଜ୍ଞାନ ଅବଧିରେ, ଧ୍ୟାନ ପୂର୍ବକ ସମସ୍ତ ସାବଧାନ, ଓ ଯତ୍ନର ସହିତ ଓଡ଼ିଆରେ ରୂପାନ୍ତର କରାଯାଇଛି । ଏଥିରେ ଭୁଲ୍ ବା ତୃଟି ରହିଥାଇପାରେ, ଯଦି କିଛି ତୃଟି ରହିଯାଇଥାଏ, ତାହା ସଂପାଦକଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଗୋଚରକୁ ଆଣିବାକୁ ଅନୁରୋଧ ।

ଆଶାକରୁଛି, ଏହା ସମସ୍ତ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଭାଷୀ ଜ୍ଞାନଲିପ୍ତ ଜନମାନଙ୍କ କାମରେ ଆସିବ ଓ ଏହାକୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ, ତଥା ଭବିଷ୍ୟତ ପିଢ଼ି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପହଞ୍ଚାଇ ଭାରତର ସଂସ୍କୃତି ଓ ପରମ୍ପରାକୁ ବଜାୟ ରଖିବେ ।

ତାରିଖ - ୧୦.୦୯.୨୦୨୧

ଗଣେଶ ଚତୁର୍ଥୀ

ଶ୍ରୀ ପ୍ରକାଶ ପ୍ରଧାନ

ସଂପାଦକ

ସଂସାରଫଳ, ପଟ୍ଟାମୁଣ୍ଡାଇ, କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା, ଓଡ଼ିଶା

ଯୋଗ ଉପନିଷଦ

(Yoga Upanishad)

ଓଁ ଶ୍ରୀ ଗଣେଶାୟ ନମଃ

ଧ୍ୟାନବିନ୍ଦୁ ଉପନିଷଦ

(Dhyanabindupanisat / Dhyanabindu Upanishad)

ସଂପାଦନ - ଶ୍ରୀ ପ୍ରକାଶ ପ୍ରଧାନ

Editor – Prakash Pradhan

ଭାଷା - ସଂସ୍କୃତ-ଓଡ଼ିଆ

Language – Sanskrit - Odia

ଶୁଦ୍ଧିକରଣ (Proofreading by)

ଶ୍ରୀ କମଳ ଲୋଚନ ପଣ୍ଡା

ଶ୍ରୀ ପ୍ରକାଶ ପ୍ରଧାନ

ସଂପାଦକ

prakash@scholarshoppe.com

ଶୁଦ୍ଧିକରଣ

ଶ୍ରୀ କମଳ ଲୋଚନ ପଣ୍ଡା

ଜିଲ୍ଲା ଅଧ୍ୟକ୍ଷ, ବୈଦିକ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପରିଷଦ,

ସମ୍ବଲପୁର, ଓଡ଼ିଶା

klpandajsg@gmail.com

ଧ୍ୟାନବିମୁଦନିଷଦ୍ / ଧ୍ୟାନବିମୁ ଉପନିଷଦ

॥ ଅଥ ଧ୍ୟାନବିମୁଦନିଷଦ୍ ॥

ଧ୍ୟାତ୍ବା ଯଦ୍-ବ୍ରହ୍ମମାତ୍ରଂ ତେ ସ୍ୱାବଶେଷଧିୟା ଯୟଃ ।

ଯୋଗତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନଫଳଂ ତସ୍ମିନାତ୍ରଂ ବିଚିତ୍ରୟେ ॥

ଓଁ ସହ ନାବବତୁ । ସହ ନୌ ଭୁନକ୍ତୁ । ସହ ବୀର୍ଯ୍ୟଂ କରବାବହୈ ।

ତେଜସ୍ୱିନାବଧୀତମସ୍ତୁ ମା ବିଦ୍ୱିଷାବହୈ ॥

ଓଁ ଶାନ୍ତିଃ ଶାନ୍ତିଃ ଶାନ୍ତିଃ ॥

ଯଦି ଶୈଳସମଂ ପାପଂ ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣଂ ବହୁୟୋଜନମ୍ ।

ଭିଦ୍ୟତେ ଧ୍ୟାନୟୋଗେନ ନାନ୍ୟା ଭେଦଃ କଦାଚନ ॥ ୧ ॥

ବୀଜାକ୍ଷରଂ ପରଂ ବିମ୍ବଂ ନାଦଂ ତସ୍ୟୋପରି ସ୍ଥିତମ୍ ।

ସଶବ୍ଦଂ ଚାକ୍ଷରେ କ୍ଷୀଣେ ନିଃଶବ୍ଦଂ ପରମଂ ପଦମ୍ ॥ ୨ ॥

ଅନାଦୃତଂ ତୁ ଯଜ୍ଞବ୍ଦଂ ତସ୍ୟ ଶବ୍ଦସ୍ୟ ଯପୂରମ୍ ।

ତପୂରଂ ବିନ୍ଦୁତେ ଯସ୍ତୁ ସ ଯୋଗୀ ଛିନ୍ନସଂଶୟଃ ॥ ୩ ॥

ବାଲାଗ୍ରଗତସାହସ୍ରଂ ତସ୍ୟ ଭାଗସ୍ୟ ଭାଗିନଃ ।

ତସ୍ୟ ଭାଗସ୍ୟ ଭାଗାର୍ଥଂ ତତ୍ସକ୍ଷୟେ ତୁ ନିରଞ୍ଜନମ୍ ॥ ୪ ॥

ପୁଷ୍ପମଧ୍ୟେ ଯଥା ଗନ୍ଧଃ ପୟୋମଧ୍ୟେ ଯଥା ଘୃତମ୍ ।

ତିଳମଧ୍ୟେ ଯଥା ତୈଳଂ ପାଷାଣେଷ୍ଟିବ କାଞ୍ଚନମ୍ ॥ ୫ ॥

ଏବଂ ସର୍ବାଣି ଭୂତାନି ମଣୌ ସୁତ୍ରମିବାହୁନି ।
ସ୍ଥିରବୁଦ୍ଧିରସଂମୁଦୋ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍-ବ୍ରହ୍ମଣି ସ୍ଥିତଃ ॥ ୭ ॥

ତିଲାନାଂ ତୁ ଯଥା ତୈଲଂ ପୁଷ୍ପେ ଗନ୍ଧ ଇବାଗ୍ନିତଃ ।
ପୁରୁଷସ୍ୟ ଶରୀରେ ତୁ ସବାହ୍ୟାଭ୍ୟାନ୍ତରେ ସ୍ଥିତଃ ॥ ୭ ॥

ବୃକ୍ଷଂ ତୁ ବିଦ୍ୟାଛାୟା ସକଳଂ ତସ୍ୟୈବ ନିଷ୍କଳା ।
ସକଳେ ନିଷ୍କଳେ ଭାବେ ସର୍ବତ୍ରାତ୍ମା ବ୍ୟବସ୍ଥିତଃ ॥ ୮ ॥

ଓମିତ୍ୟେକାକ୍ଷରଂ ବ୍ରହ୍ମ ଧ୍ୟାୟଂ ସର୍ବମୁମୁକ୍ଷୁଭିଃ ।
ପୃଥିବ୍ୟାଗ୍ନିଶ୍ଚ ଋଗ୍-ବେଦୋ ଭୂରିତ୍ୟେବ ପିତାମହଃ ॥ ୯ ॥

ଅକାରେ ତୁ ଲୟଂ ପ୍ରାପ୍ତେ ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଣବାଂଶକେ ।
ଅନ୍ତରିକ୍ଷଂ ଯଦୁର୍ବାୟୁର୍ଭୂବୋ ବିଷ୍ଣୁର୍ଜନାର୍ଦନଃ ॥ ୧୦ ॥

ଉକାରେ ତୁ ଲୟଂ ପ୍ରାପ୍ତେ ଦ୍ଵିତୀୟେ ପ୍ରଣବାଂଶକେ ।
ଦ୍ୟୌଃ ସୂର୍ଯ୍ୟଃ ସାମବେଦଶ୍ଚ ସ୍ଵରିତ୍ୟେବ ମହେଶ୍ଵରଃ ॥ ୧୧ ॥

ମକାରେ ତୁ ଲୟଂ ପ୍ରାପ୍ତେ ତୃତୀୟେ ପ୍ରଣବାଂଶକେ ।
ଅକାରଃ ପୀତବର୍ଣ୍ଣଃ ସ୍ୟାଦ୍ରଜୋଗୁଣ ଉଦୀରିତଃ ॥ ୧୨ ॥

ଉକାରଃ ସାତ୍ତ୍ଵିକଃ ଶୁକ୍ଳୋ ମକାରଃ କୃଷ୍ଣତାମସଃ ।
ଅଷ୍ଟାଙ୍ଗଂ ଚ ଚତୁଷ୍ପାଦଂ ତ୍ରିସ୍ଥାନଂ ପଞ୍ଚଦୈବତମ୍ ॥ ୧୩ ॥

ଓଂକାରଂ ଯ୍ଵେ ନ ଜାନାତି ବ୍ରହ୍ମଣୋ ନ ଭବେତ୍ତୁ ସଃ ।
ପ୍ରଣବୋ ଧନୁଃ ଶରୋ ହ୍ୟାତ୍ମା ବ୍ରହ୍ମ ତଲ୍ଲେକ୍ଷ୍ୟମୁତ୍ୟତେ ॥ ୧୪ ॥

ଅପ୍ରମତ୍ତେନ ବେଦବ୍ୟଂ ଶରବତ୍ତନ୍ମୟୋ ଭବେତ୍ ।
ନିବର୍ତ୍ତନ୍ତେ କ୍ରିୟାଃ ସର୍ବାସ୍ତସ୍ମିନ୍ମୁଷ୍ଟେ ପରାବରେ ॥ ୧୫ ॥

ଓଂକାରପ୍ରଭବା ଦେବା ଓଂକାରପ୍ରଭବାଃ ସ୍ୱରାଃ ।
ଓଂକାରପ୍ରଭବଂ ସର୍ବଂ ତ୍ରେଲୋକ୍ୟଂ ସଚରାଚରମ୍ ॥ ୧୬ ॥

ହ୍ରସ୍ୱୋ ଦହତି ପାପାନି ଦୀର୍ଘଃ ସଂପଦ୍-ପ୍ରଦୋଽବ୍ୟୟଃ ।
ଅର୍ଧମାତ୍ରାସମାୟୁକ୍ତଃ ପ୍ରଣବୋ ମୋକ୍ଷଦାୟକଃ ॥ ୧୭ ॥

ତୈଲଧାରାମିବାଛିନ୍ନଂ ଦୀର୍ଘଘଣ୍ଟାନିନାଦବତ୍ ।
ଅବାଚ୍ୟଂ ପ୍ରଣବସ୍ୟାଗ୍ରଂ ଯୁସ୍ତଂ ବେଦ ସ ବେଦବିତ୍ ॥ ୧୮ ॥

ହୃଦ୍‌ହୃଦ୍‌କର୍ଣ୍ଣକାମଧ୍ୟେ ହିରଦୀପନିଭାକୃତିମ୍ ।
ଅକ୍ଷୁଷ୍ମାତ୍ରମଚଳଂ ଧ୍ୟାୟେଦୋଂକାରମୀଶ୍ୱରମ୍ ॥ ୧୯ ॥

ଇତୟା ବାୟୁମାପୂର୍ଣ୍ଣ ପୂରୟିତ୍ୱୋଦରସ୍ଥିତମ୍ ।
ଓଂକାରଂ ଦେହମଧ୍ୟସ୍ଥଂ ଧ୍ୟାୟେନ୍ନୁଲ୍ଲାବଲୀବୃତମ୍ ॥ ୨୦ ॥

ବ୍ରହ୍ମା ପୂରକ ଇତ୍ୟୁକ୍ତୋ ବିଷ୍ଣୁଃ କୁମ୍ଭକ ଉଚ୍ୟତେ ।
ରେତୋ ରୁଦ୍ର ଇତି ପ୍ରୋକ୍ତଃ ପ୍ରାଣାୟାମସ୍ୟ ଦେବତାଃ ॥ ୨୧ ॥

ଆତ୍ମାନମରଣିଂ କୃତ୍ୱା ପ୍ରଣବଂ ଚୋଞ୍ଚରାରଣିମ୍ ।
ଧ୍ୟାନନିର୍ମଥନାଭ୍ୟାସାଦେବ ପଶ୍ୟେନ୍ନିଶୁଦ୍ଧବତ୍ ॥ ୨୨ ॥

ଓଂକାରଧ୍ୱନିନାଦେନ ବାୟୋଃ ସଂହରଣାଦ୍ଭିକମ୍ ।
ୟାବଦ୍‌ଦୂର୍ଲ୍ପଂ ସମାଦଧ୍ୟାୟମ୍ୟତ୍ତ୍ୱାଦଲୟାବଧି ॥ ୨୩ ॥

ଗମାଗମସ୍ଥଂ ଗମନାଦିଶୂନ୍ୟମୋଂକାରମେକଂ ରବିକୋଟିଦୀପ୍ତିମ୍ ।
ପଶ୍ୟନ୍ତି ଯେ ସର୍ବଜନାନ୍ତରସ୍ଥଂ ହଂସାତ୍ମକଂ ତେ ବିରଜା ଭବନ୍ତି ॥ ୨୪ ॥

ୟନ୍ନନସ୍ତ୍ରିଜଗସ୍ତ୍ୱଷ୍ଟିସ୍ଥିତିବ୍ୟସନକର୍ମକୃତ୍ ।
ତନ୍ନନୋ ବିଲୟଂ ଯାତି ତଦ୍‌ଦିଷ୍ଟୋଃ ପରମଂ ପଦମ୍ ॥ ୨୫ ॥

ଅଷ୍ଟପତ୍ରଂ ତୁ ହୃଦ୍ଘ୍ନଂ ଦ୍ଵାତ୍ରିଂଶଚ୍ଛେଦରାନ୍ନିତମ୍ ।
ତସ୍ୟ ମଧ୍ୟେ ସ୍ଥିତୋ ଭାନୁର୍ଭାନୁମଧ୍ୟଗତଃ ଶଶୀ ॥ ୨୬ ॥

ଶଶିମଧ୍ୟଗତୋ ବହିର୍ବହିମଧ୍ୟଗତା ପ୍ରଭା ।
ପ୍ରଭାମଧ୍ୟଗତଂ ପୀତଂ ନାନାରତ୍ନପ୍ରବେଷ୍ଟିତମ୍ ॥ ୨୭ ॥

ତସ୍ୟ ମଧ୍ୟଗତଂ ଦେବଂ ବାସୁଦେବଂ ନିରଞ୍ଜନମ୍ ।
ଶ୍ରୀବତ୍ସକୌସୁଭୋରଘ୍ନଂ ମୁକ୍ତାମଣିବିଭୂଷିତମ୍ ॥ ୨୮ ॥

ଶୁଦ୍ଧସ୍ଫଟିକସଂକାଶଂ ଚନ୍ଦ୍ରକୋଟିସମପ୍ରଭମ୍ ।
ଏବଂ ଧ୍ୟାୟେନ୍ନହାବିଷ୍ଣୁମେବଂ ବା ବିନୟାନ୍ନିତଃ ॥ ୨୯ ॥

ଅତସୀପୁଷ୍ପସଂକାଶଂ ନାଭିସ୍ଥାନେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତମ୍ ।
ଚତୁର୍ଭୁଜଂ ମହାବିଷ୍ଣୁଂ ପୂରକେଶ ବିଚିତ୍ରୟେତ୍ ॥ ୩୦ ॥

କୁମ୍ଭକେନ ହୃଦି ସ୍ଥାନେ ଚିତ୍ରୟେନ୍ନମଲାସନମ୍ ।
ବ୍ରହ୍ମାଣଂ ରକ୍ତଗୌରାଭଂ ଚତୁର୍ବକ୍ତ୍ରଂ ପିତାମହମ୍ ॥ ୩୧ ॥

ରେଚକେନ ତୁ ବିଦ୍ୟାତ୍ମା ଲଲାଟସ୍ଥଂ ତ୍ରିଲୋଚନମ୍ ।
ଶୁଦ୍ଧସ୍ଫଟିକସଂକାଶଂ ନିଷ୍କଲଂ ପାପନାଶନମ୍ ॥ ୩୨ ॥

ଅକ୍ଷପତ୍ରମଧ୍ୟପୁଷ୍ପମୂର୍ଧ୍ନନାଲମଧୋମୁଖମ୍ ।
କଦଳୀପୁଷ୍ପସଂକାଶଂ ସର୍ବବେଦମୟଂ ଶିବମ୍ ॥ ୩୩ ॥

ଶତାରଂ ଶତପତ୍ରାଦ୍ୟଂ ବିକୀର୍ଣ୍ଣାମୁଜକର୍ଣ୍ଣିକମ୍ ।
ତତ୍ରାର୍କଚନ୍ଦ୍ରବହ୍ନୀନାମୁପର୍ଯ୍ୟପରି ଚିତ୍ରୟେତ୍ ॥ ୩୪ ॥

ପଦ୍ମସ୍ୟୋଦ୍ଧାଟନଂ କୃତ୍ଵା ବୋଧଚନ୍ଦ୍ରାଗ୍ନିସୂର୍ଯ୍ୟକମ୍ ।
ତସ୍ୟ ହୃଦ୍ଘ୍ରୀଜମାହୃତ୍ୟ ଆତ୍ମାନଂ ଚରତେ ପୁରମ୍ ॥ ୩୫ ॥

ତ୍ରିସ୍ଥାନଂ ଚ ତ୍ରିପାତ୍ରଂ ଚ ତ୍ରିବ୍ରହ୍ମ ଚ ତ୍ରୟାକ୍ଷରମ୍ ।
ତ୍ରିମାତ୍ରମର୍ଥମାତ୍ରଂ ବା ଯସ୍ତଂ ବେଦ ସ ବେଦବିତ୍ ॥ ୩୬ ॥

ତୈଲଧାରାମିବାଛିନ୍ନଦୀର୍ଘଘଣ୍ଟାନିନାଦବତ୍ ।
ବିମୁନାଦକଲାତୀତଂ ଯସ୍ତଂ ବେଦ ସ ବେଦବିତ୍ ॥ ୩୭ ॥

ୟଥୈବୋପ୍ଲନାଲେନ ତୋୟମାକର୍ଷୟେନ୍ନରଃ ।
ତଥୈବୋଛର୍ଷୟେଦ୍ଵାୟଂ ଯୋଗୀ ଯୋଗପଥେ ସ୍ଥିତଃ ॥ ୩୮ ॥

ଅର୍ଥମାତ୍ରାତ୍ମକଂ କୃତ୍ଵା କୋଶୀଭୂତଂ ତୁ ପଙ୍କଜମ୍ ।
କର୍ଷୟେନ୍ନାଲମାତ୍ରେଣ ଭୁବୋର୍ମଧ୍ୟେ ଲୟଂ ନୟେତ୍ ॥ ୩୯ ॥

ଭୁବୋର୍ମଧ୍ୟେ ଲଲାଟେ ତୁ ନାସିକାୟାସ୍ତୁ ମୂଳତଃ ।
ଜାନୀୟାଦମୃତଂ ସ୍ଥାନଂ ତଦ୍-ବ୍ରହ୍ମାୟତନଂ ମହତ୍ ॥ ୪୦ ॥

ଆସନଂ ପ୍ରାଣସଂରୋଧଃ ପ୍ରତ୍ୟାହାରଶ୍ଚ ଧାରଣା ।
ଧ୍ୟାନଂ ସମାଧିରେତାନି ଯୋଗାଙ୍ଗାନି ଭବନ୍ତି ଷଟ୍ ॥ ୪୧ ॥

ଆସନାନି ଚ ତାବନ୍ତି ଯାବନ୍ତ୍ୟା ଜୀବଜାତୟଃ ।
ଏତେଷାମତୁଲାନ-ଭେଦାନୁଜାନାତି ମହେଶ୍ଵରଃ ॥ ୪୨ ॥

ଛିଦ୍ରଂ ଭଦ୍ରଂ ତଥା ସିଂହଂ ପଦ୍ମଂ ଚେତି ଚତୁଷ୍ଟୟମ୍ ।
ଆଧାରଂ ପ୍ରଥମଂ ଚକ୍ରଂ ସ୍ଵାଧିଷ୍ଠାନଂ ଦ୍ଵିତୀୟକମ୍ ॥ ୪୩ ॥

ୟୋନିସ୍ଥାନଂ ତୟୋର୍ମଧ୍ୟେ କାମରୂପଂ ନିଗଦ୍ୟତେ ।
ଆଧାରାଶ୍ୟେ ଗୁଦସ୍ଥାନେ ପଙ୍କଜଂ ଯଜ୍ଞତୁର୍ଦ୍ଧଲମ୍ ॥ ୪୪ ॥

ତନ୍ମଧ୍ୟେ ପ୍ରୋତ୍ୟତେ ଯୋନିଃ କାମାଶ୍ୟା ସିଦ୍ଧବନ୍ଧିତା ।
ୟୋନିମଧ୍ୟେ ସ୍ଥିତଂ ଲିଙ୍ଗଂ ପଶ୍ଚିମାଭିମୁଖଂ ତଥା ॥ ୪୫ ॥

ମସ୍ତକେ ମଣିବଦ୍-ଭିନ୍ନଂ ଯୋ ଜାନାତି ସ ଯୋଗବିତ୍ ।
ତପ୍ତଚାମୀକରାକାରଂ ତତିଲ୍ଲେଖେବ ବିସ୍ମରତ୍ ॥ ୪୭ ॥

ଚତୁରସ୍ରମୁପୟ୍‌ଗ୍ନୋରଧୋ ମେତ୍ରାତ୍-ପ୍ରତିଷ୍ଠିତମ୍ ।
ସ୍ୱଶବେନ ଭବେତ୍-ପ୍ରାଣଃ ସ୍ୱାଧିଷ୍ଠାନଂ ତଦାଶ୍ରୟମ୍ ॥ ୪୭ ॥

ସ୍ୱାଧିଷ୍ଠାନଂ ତତଶ୍ଚକ୍ରଂ ମେତ୍ରମେବ ନିଗଦ୍ୟତେ ।
ମଣିବଉଦ୍ଭୁଜା ଯତ୍ର ବାୟୁନା ପୂରିତଂ ବପୁଃ ॥ ୪୮ ॥

ତନ୍ନାଭିମଣ୍ଡଲଂ ଚକ୍ରଂ ପ୍ରୋତ୍ୟତେ ମଣିପୁରକମ୍ ।
ଦ୍ୱାଦଶାରମହାଚକ୍ରେ ପୁଣ୍ୟପାପନିୟନ୍ତ୍ରିତଃ ॥ ୪୯ ॥

ତାବଜ୍ଞୀବୋ ଭ୍ରମତ୍ୟେବଂ ଯାବଉତ୍ତଂ ନ ବିନ୍ଧତି ।
ଉର୍ଧ୍ୱଂ ମେତ୍ରାଦଧୋ ନାଭେଃ କନ୍ଦୋ ଯୋଃସ୍ତ୍ରି ଖଗାଶ୍ଚବତ୍ ॥ ୫୦ ॥

ତତ୍ର ନାତ୍ୟଃ ସମୁପ୍‌ନାଃ ସହସ୍ରାଶି ଦ୍ୱିସପ୍ତତିଃ ।
ତେଷୁ ନାତୀସହସ୍ରେଷୁ ଦ୍ୱିସପ୍ତତିରୁଦାହୃତାଃ ॥ ୫୧ ॥

ପ୍ରଧାନାଃ ପ୍ରାଣବାହିନ୍ୟୋ ଭୂୟସ୍ତତ୍ର ଦଶ ସ୍ତୃତାଃ ।
ଇତା ଚ ପିଙ୍ଗଲା ଚୈବ ସୁଷୁମ୍ନା ଚ ତୃତୀୟକା ॥ ୫୨ ॥

ଗାନ୍ଧାରୀ ହସ୍ତିଜିହ୍ୱା ଚ ପୁଷ୍ପା ଚୈବ ଯଶସ୍ୱିନୀ ।
ଅଲମ୍ବୁଷା କୁହୁରତ୍ର ଶଙ୍ଖିନୀ ଦଶମୀ ସ୍ତୃତା ॥ ୫୩ ॥

ଏବଂ ନାତୀମୟଂ ଚକ୍ରଂ ବିଜ୍ଞେୟଂ ଯୋଗିନା ସଦା ।
ସତତଂ ପ୍ରାଣବାହିନ୍ୟଃ ସୋମସୂର୍ଯ୍ୟାଗ୍ନିଦେବତାଃ ॥ ୫୪ ॥

ଇତାପିଙ୍ଗଲାସୁଷୁମ୍ନାସ୍ତ୍ରସ୍ତ୍ରୋ ନାତ୍ୟଃ ପ୍ରକୀର୍ତ୍ତିତାଃ ।
ଇତା ବାମେ ସ୍ଥିତା ଭାଗେ ପିଙ୍ଗଲା ଦକ୍ଷିଣେ ସ୍ଥିତା ॥ ୫୫ ॥

ସୁଷୁମ୍ନା ମଧ୍ୟଦେଶେ ତୁ ପ୍ରାଣମାର୍ଗାସ୍ତୟଃ ସ୍ଥୁତାଃ ।
ପ୍ରାଣୋଽପାନଃ ସମାନଶ୍ଳୋଦାନୋ ବ୍ୟାନସ୍ତଥୈବ ତ ॥ ୫୬ ॥

ନାଗଃ କୂର୍ମଃ କୃକରକୋ ଦେବଦତ୍ତୋ ଧନଂଜୟଃ ।
ପ୍ରାଣାଦ୍ୟାଃ ପଞ୍ଚ ବିଖ୍ୟାତା ନାଗାଦ୍ୟାଃ ପଞ୍ଚ ବାୟୁବଃ ॥ ୫୭ ॥

ଏତେ ନାତୀସହସ୍ରେଷୁ ବର୍ତ୍ତନ୍ତେ ଜୀବରୂପିଣଃ ।
ପ୍ରାଣାପାନବଶୋ ଜୀବୋ ହ୍ୟଧଶ୍ଚୋର୍ଧ୍ଵଂ ପ୍ରଧାବତି ॥ ୫୮ ॥

ବାମଦକ୍ଷିଣମାର୍ଗେଣ ଚଞ୍ଚିଲତ୍ଵାନ୍ନ ଦୃଶ୍ୟତେ ।
ଆକ୍ଷିପ୍ତୋ ଭୁଜଦଣ୍ଡେନ ଯଥୋଜ୍ଞଲତି କନ୍ଦୁକଃ ॥ ୫୯ ॥

ପ୍ରାଣାପାନସମାକ୍ଷିପ୍ତସ୍ତଦ୍ଭୀବୋ ନ ବିଶ୍ରମେତ୍ ।
ଅପାନାକ୍ଷର୍ଷତି ପ୍ରାଣୋଽପାନଃ ପ୍ରାଣାକ କର୍ଷତି ॥ ୬୦ ॥

ଖଗରଢ୍ଘୁବଦିତ୍ୟେତଦ୍ୟୋ ଜାନାତି ସ ଯୋଗବିତ୍ ।
ହକାରେଣ ବହିର୍ଯ୍ୟାତି ସକାରେଣ ବିଶେତ୍-ପୁନଃ ॥ ୬୧ ॥

ହଂସହଂସେତ୍ୟମଂ ମନ୍ତ୍ରଂ ଜୀବୋ ଜପତି ସର୍ବଦା ।
ଶତାନି ଷଟ୍ପଦିବାରାତ୍ରଂ ସହସ୍ରାଣ୍ୟେକବିଂଶତିଃ ॥ ୬୨ ॥

ଏତସ୍ତଂଖ୍ୟାନ୍ନିତଂ ମନ୍ତ୍ରଂ ଜୀବୋ ଜପତି ସର୍ବଦା ।
ଅଜପା ନାମ ଗାୟତ୍ରୀ ଯୋଗିନାଂ ମୋକ୍ଷଦା ସଦା ॥ ୬୩ ॥

ଅସ୍ୟାଃ ସଂକଳ୍ପମାତ୍ରେଣ ନରଃ ପାପୈଃ ପ୍ରମୁତ୍ୟତେ ।
ଅନୟା ସଦୃଶୀ ବିଦ୍ୟା ଅନୟା ସଦୃଶୋ ଜପଃ ॥ ୬୪ ॥

ଅନୟା ସଦୃଶଂ ପୁଣ୍ୟଂ ନ ଭୂତଂ ନ ଭବିଷ୍ୟତି ।
ଯେନ ମାର୍ଗେଣ ଗନ୍ତବ୍ୟଂ ବ୍ରହ୍ମସ୍ଥାନଂ ନିରାମୟମ୍ ॥ ୬୫ ॥

ମୁଖେନାଛାଦ୍ୟ ତଦ୍ଦ୍ୱାରଂ ପ୍ରସୁପ୍ତା ପରମେଶ୍ୱରୀ ।
ପ୍ରବୁଦ୍ଧା ବହିଃସ୍ତୋଗେନ ମନସା ମରୁତା ସହ ॥ ୭୭ ॥

ସୂଚିବଦ୍ଧୁଣମାଦାୟ ବ୍ରଜତ୍ୟର୍ଥଂ ସୁଷୁମ୍ନୟା ।
ଉଦ୍ଧାଟୟେନ୍ନପାଟଂ ତୁ ଯଥା କୁଞ୍ଚିକୟା ହଠାତ୍ ॥ ୭୮ ॥

କୁଣ୍ଡଳିନୀ ତୟା ଯୋଗୀ ମୋକ୍ଷଦ୍ୱାରଂ ବିଭେଦୟେତ୍ ॥ ୭୯ ॥

କୃତ୍ୱା ସଂପୁଟିତୌ କରୌ ଦୃଢତରଂ ବଧ୍ନାଥ ପଦ୍ମାସନଂ
ଗାଢ଼ଂ ବକ୍ଷସି ସନ୍ନିଧାୟ ତୁରୁକଂ ଧ୍ୟାନଂ ଚ ତଜେତସି ।
ବାରଂବାରମପାତମୂର୍ଧ୍ନମନିଲଂ ପ୍ରୋକ୍ତାରୟନ୍ପୁରିତଂ
ମୁଞ୍ଚିନ୍ପ୍ରାଣମୁପୈତି ବୋଧମତୁଲଂ ଶକ୍ତିପ୍ରଭାବାନ୍ନରଃ ॥ ୮୦ ॥

ପଦ୍ମାସନସ୍ଥିତୋ ଯୋଗୀ ନାତୀଦ୍ୱାରେଷୁ ପୂରୟନ୍ ।
ମାରୁତଂ କୁମ୍ଭୟନ୍ୟସ୍ତୁ ସ ମୁକ୍ତୋ ନାତ୍ର ସଂଶୟଃ ॥ ୮୧ ॥

ଅଙ୍ଗାନାଂ ମର୍ଦ୍ଦନଂ କୃତ୍ୱା ଶ୍ରମଜାତେନ ବାରିଣା ।
କଟ୍ୱମୁଲବଶତ୍ୟାଗୀ କ୍ଷୀରପାନରତଃ ସୁଖୀ ॥ ୮୨ ॥

ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ମିତାହାରୀ ଯୋଗୀ ଯୋଗପରାୟଣଃ ।
ଅଦ୍ଭାଦୂର୍ଧ୍ୱଂ ଭବେହିକ୍ଷୋ ନାତ୍ର କାର୍ଯ୍ୟା ବିଚାରଣା ॥ ୮୩ ॥

କନ୍ଦୋର୍ଧ୍ୱକୁଣ୍ଡଳୀ ଶକ୍ତିଃ ସ ଯୋଗୀ ସିଦ୍ଧିଭାଜନମ୍ ।
ଅପାନପ୍ରାଣୟୋରୈକ୍ୟଂ କ୍ଷୟାନ୍ମୁତ୍ରପୁରୀଷୟୋଃ ॥ ୮୪ ॥

ଯୁବା ଭବତି ବୃଦ୍ଧୋଽପି ସତତଂ ମୂଲବନ୍ଧନାତ୍ ।
ପାର୍ଶ୍ୱଭାଗେନ ସଂପୀତ୍ୟ ଯୋନିମାକୁଞ୍ଚୟେଦ୍ଭୁଦମ୍ ॥ ୮୫ ॥

ଅପାନମୁର୍ଧ୍ନୁକୃଷ୍ୟ ମୂଳବନ୍ଧୋଽୟମୁଚ୍ୟତେ ।
ଉତ୍ୟାଶଂ କୁରୁତେ ଯସ୍ମାଦବିଶ୍ରାନ୍ତମହାଶରଃ ॥ ୭୫ ॥

ଉଦ୍ଘିୟାଶଂ ତଦେବ ସ୍ୟାଉତ୍ର ବନ୍ଧୋ ବିଧୀୟତେ ।
ଉଦରେ ପଶ୍ଚିମଂ ତାଶଂ ନାଭେରୂର୍ଧ୍ନଂ ତୁ କାରୟେତ୍ ॥ ୭୬ ॥

ଉଦ୍ଘିୟାଶୋଽପ୍ୟୟଂ ବନ୍ଧୋ ମୃତ୍ୟୁମାତଙ୍ଗକେସରୀ ।
ବଧ୍ନାତି ହି ଶିରୋଜାତମଧୋଗାମିନଭୋଜଲମ୍ ॥ ୭୭ ॥

ତତୋ ଜାଲନ୍ଧରେ ବନ୍ଧଃ କର୍ମଦୁଃଖୌଘନାଶନଃ ।
ଜାଲନ୍ଧରେ କୃତେ ବନ୍ଧେ କର୍ଣ୍ଣସଂକୋଚଲକ୍ଷଣେ ॥ ୭୮ ॥

ନ ପୀୟୁଷଂ ପତତ୍ୟଗ୍ନୌ ନ ଚ ବାୟୁଃ ପ୍ରଧାବତି ।
କପାଳକୁହରେ ଜିହ୍ଵା ପ୍ରବିଷ୍ଟା ବିପରୀତଗା ॥ ୭୯ ॥

ଭ୍ରୁବୋରନ୍ତର୍ଗତା ଦୃଷ୍ଟିର୍ମୁଦ୍ରା ଭବତି ଖେଚରୀ ।
ନ ରୋଗୋ ମରଣଂ ତସ୍ୟ ନ ନିଦ୍ରା ନ କ୍ଷୁଧା ତୃଷା ॥ ୮୦ ॥

ନ ଚ ମୂର୍ଚ୍ଛା ଭବେତ୍ତସ୍ୟ ଯୋ ମୁଦ୍ରାଂ ବେଢ଼ି ଖେଚରୀମ୍ ।
ପୀତ୍ୟତେ ନ ଚ ରୋଗେଣ ଲିପ୍ୟତେ ନ ଚ କର୍ମଣା ॥ ୮୧ ॥

ବନ୍ଧତେ ନ ଚ କାଳେନ ଯସ୍ୟ ମୁଦ୍ରସ୍ତ୍ରି ଖେଚରୀ ।
ଚିତ୍ତଂ ଚରତି ଖେ ଯସ୍ମାଞ୍ଜିହ୍ଵା ଭବତି ଖେ ଗତା ॥ ୮୨ ॥

ତେନୈଷା ଖେଚରୀ ନାମ ମୁଦ୍ରା ସିଦ୍ଧନମସ୍ତୁତା ।
ଖେଚର୍ଯ୍ୟା ମୁଦ୍ରୟା ଯସ୍ୟ ବିବରଂ ଲମ୍ବିକୋର୍ଧ୍ଵତଃ ॥ ୮୩ ॥

ବିନ୍ଦୁଃ କ୍ଷରତି ନୋ ଯସ୍ୟ କାମିନ୍ୟାଲିଙ୍ଗିତସ୍ୟ ଚ ।
ୟାବଦ୍ବିନ୍ଦୁଃ ସ୍ଥିତୋ ଦେହେ ତାବନ୍ନୃତ୍ୟଭୟଂ କୁତଃ ॥ ୮୪ ॥

ୟାବଦ୍ଦ୍ୱା ନଭୋମୁଦ୍ରା ତାବଦ୍ଦିମୁର୍ଦ୍ଧଂ ଗଚ୍ଛତି ।
ଗଲିତୋଽପି ଯଦା ବିମୁଃ ସଂପ୍ରାପ୍ତୋ ଯୋନିମଣ୍ଡଳେ ॥ ୮୫ ॥

ବ୍ରଜତ୍ୟର୍ଘ୍ୟଂ ହଠାଚ୍ଛକ୍ତ୍ୟା ନିବନ୍ଧୋ ଯୋନିମୁଦ୍ରୟା ।
ସ ଏବ ଦ୍ୱିବିଧୋ ବିମୁଃ ପାଣ୍ଡୁରୋ ଲୋହିତସ୍ତଥା ॥ ୮୬ ॥

ପାଣ୍ଡୁରଂ ଶୁକ୍ରମିତ୍ୟାଦୁର୍ଲୋହିତାଖ୍ୟଂ ମହାରଜଃ ।
ବିଦ୍ରୁମଦ୍ରୁମସଂକାଶଂ ଯୋନିସ୍ଥାନେ ସ୍ଥିତଂ ରଜଃ ॥ ୮୭ ॥

ଶଶିସ୍ଥାନେ ବସେଦ୍ଦିମୁସ୍ତ୍ରୟୋରୈକ୍ୟଂ ସୁଦୁର୍ଲଭମ୍ ।
ବିମୁଃ ଶିବୋ ରଜଃ ଶକ୍ତିର୍ବିମୁରିମୁ ରଜୋ ରବିଃ ॥ ୮୮ ॥

ଉଦୟୋଃ ସଂଗମାଦେବ ପ୍ରାପ୍ୟତେ ପରମଂ ବପୁଃ ।
ବାୟୁନା ଶକ୍ତିଚାଲେନ ପ୍ରେରିତଂ ଖେ ଯଥା ରଜଃ ॥ ୮୯ ॥

ରବିଶୈକତ୍ୱମାୟାତି ଭବେଦିବ୍ୟଂ ବପୁସ୍ତଦା ।
ଶୁକ୍ଳଂ ଚନ୍ଦ୍ରେଣ ସଂଯୁକ୍ତଂ ରଜଃ ସୂର୍ଯ୍ୟସମନ୍ୱିତମ୍ ॥ ୯୦ ॥

ଦୃୟୋଃ ସମରସୀଭାବଂ ଯୋ ଜାନାତି ସ ଯୋଗବିତ୍ ।
ଶୋଧନଂ ମଲଜାଲାନାଂ ଘଟନଂ ଚନ୍ଦ୍ରସୂର୍ଯ୍ୟୟୋଃ ॥ ୯୧ ॥

ରସାନାଂ ଶୋଷଣଂ ସମ୍ୟକ୍ତ୍ୱହାମୁଦ୍ରାଭିଧୀୟତେ ॥ ୯୨ ॥

ବକ୍ଷୋନ୍ୟସ୍ତହନୁର୍ଦ୍ଧିପୀତ୍ୟ ସୁଷିରଂ ଯୋନେଷୁ ବାମାଞ୍ଜିଶା
ହସ୍ତାଭ୍ୟାମନୁଧାରୟନ୍ପ୍ରବିତତଂ ପାଦଂ ତଥା ଦକ୍ଷିଣମ୍ ।
ଆପୂର୍ଣ୍ଣ ଶ୍ୱସନେନ କୁକ୍ଷିୟୁଗଳଂ ବଧ୍ୱା ଶନୈ ରେଚୟେଦେଷା
ପାତକନାଶିନୀ ନନୁ ମହାମୁଦ୍ରା ନୃଣାଂ ପ୍ରୋତ୍ୟତେ ॥ ୯୩ ॥

ଅଥାତ୍ନିର୍ଣ୍ଣୟଂ ବ୍ୟାଖ୍ୟାସ୍ୟେ ।।

ହୃଦିସ୍ଥାନେ ଅଷ୍ଟଦଳପଦ୍ମଂ ବର୍ତ୍ତତେ ତନ୍ମଧ୍ୟେ ରେଖାବଲୟଂ
କୃତ୍ବା ଜୀବାତ୍ମରୂପଂ ଜ୍ୟୋତୀରୂପମଶୁମାତ୍ରଂ ବର୍ତ୍ତତେ ତସ୍ମିନ୍ସର୍ବଂ
ପ୍ରତିଷ୍ଠିତଂ ଭବତି ସର୍ବଂ ଜାନାତି ସର୍ବଂ କରୋତି ସର୍ବମେତକରିତମହଂ
କର୍ତ୍ତାହଂ ଭୋକ୍ତା ସୁଖୀ ଦୁଃଖୀ କାଶଃ ଖଞ୍ଜୋ ବଧିରୋ ମୂକଃ କୃଶଃ
ସ୍ଥୂଲୋଽନେନ ପ୍ରକାରେଣ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରବାଦେନ ବର୍ତ୍ତତେ ।।

ପୂର୍ବଦଳେ ବିଶ୍ରମତେ ପୂର୍ବଂ ଦଳଂ ଶ୍ୱେତବର୍ଣ୍ଣଂ ତଦା ଭକ୍ତିପୁରଃସରଂ ଧର୍ମେ ମତିର୍ଭବତି ।।

ୟଦାଽଂଶେୟଦଳେ ବିଶ୍ରମତେ ତଦାଂଶେୟଦଳଂ ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣଂ ତଦା ନିଦ୍ରାଲସ୍ୟମତିର୍ଭବତି ।।

ୟଦା ଦକ୍ଷିଣଦଳେ ବିଶ୍ରମତେ ତଦକ୍ଷିଣଦଳଂ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣଂ ତଦା ଦ୍ୱେଷକୋପମତିର୍ଭବତି ।।

ୟଦା ନୈରୂତଦଳେ ବିଶ୍ରମତେ ତଦ୍ୱନ୍ନୈରୂତଦଳଂ ନୀଳବର୍ଣ୍ଣଂ ତଦା ପାପକର୍ମହିଂସ୍ରାମତିର୍ଭବତି ।।

ୟଦା ପଶ୍ଚିମଦଳେ ବିଶ୍ରମତେ ତପଶ୍ଚିମଦଳଂ ସ୍ୱଚିକବର୍ଣ୍ଣଂ ତଦା କ୍ରୀଡାବିନୋଦେ ମତିର୍ଭବତି ।।

ୟଦା ବାୟୁବ୍ୟଦଳେ ବିଶ୍ରମତେ ବାୟୁବ୍ୟଦଳଂ ମାଣିକ୍ୟବର୍ଣ୍ଣଂ ତଦା ଗମନଚଳନବୈରାଗ୍ୟମତିର୍ଭବତି ।।

ୟଦୋତ୍ତରଦଳେ ବିଶ୍ରମତେ ତଦୁତ୍ତରଦଳଂ ପୀତବର୍ଣ୍ଣଂ ତଦା ସୁଖଶୃଙ୍ଖାରମତିର୍ଭବତି ।।

ୟଦେଶାନଦଳେ ବିଶ୍ରମତେ ତଦୀଶାନଦଳଂ ବୈଭୂର୍ଯ୍ୟବର୍ଣ୍ଣଂ ତଦା ଦାନାଦିକୃପାମତିର୍ଭବତି ।।

ୟଦା ସଂପ୍ରସଂପ୍ରସ୍ଥ ମତିର୍ଭବତି ତଦା ବାତପିତ୍ତଶ୍ଳେଷ୍ମମହାବ୍ୟାଧିପ୍ରକୋପୋ ଭବତି ।।

ୟଦା ମଧ୍ୟେ ତିଷ୍ଠତି ତଦା ସର୍ବଂ ଜାନାତି ଗାୟତି ନୃତ୍ୟତି ପଠତ୍ୟାନନ୍ଦଂ କରୋତି ।।

ୟଦା ନେତ୍ରଶ୍ରମୋ ଭବତି ଶ୍ରମନିର୍ଭରଶାର୍ଥଂ ପ୍ରଥମରେଖାବଲୟଂ

କୃତ୍ବା ମଧ୍ୟେ ନିମଜ୍ଜନଂ କୁରୁତେ ପ୍ରଥମରେଖାବନ୍ଧୁକପୁଷ୍ପବର୍ଣ୍ଣଂ ତଦା ନିଦ୍ରାବସ୍ଥା ଭବତି ।।

ନିଦ୍ରାବସ୍ଥାମଧ୍ୟେ ସ୍ୱପ୍ନାବସ୍ଥା ଭବତି ।।

ସ୍ୱପ୍ନାବସ୍ଥାମଧ୍ୟେ ଦୃଷ୍ଟଂ ଶ୍ରୁତମନୁମାନସଂଭବବାର୍ତ୍ତା

ଇତ୍ୟାଦିକଲ୍ଲନାଂ କରୋତି ତଦାଦିଶ୍ରମୋ ଭବତି ।।

ଶ୍ରମନିର୍ହରଣାର୍ଥଂ ଦ୍ୱିତୀୟରେଖାବଲୟଂ କୃତ୍ୱା ମଧ୍ୟେ ନିମଜ୍ଜନଂ କୁରୁତେ ଦ୍ୱିତୀୟରେଖା
ଇନ୍ଦ୍ରକୋପବର୍ଣ୍ଣଂ ତଦା ସୁଷୁପ୍ତ୍ୟବସ୍ଥା ଭବତି ସୁଷୁପ୍ତୌ କେବଳପରମେଶ୍ୱରସଂବନ୍ଧିନୀ
ବୁଦ୍ଧିର୍ଭବତି ନିତ୍ୟବୋଧସ୍ୱରୂପା ଭବତି ପଶ୍ଚାତ୍ପରମେଶ୍ୱରରୂପେଣ ପ୍ରାପ୍ତିର୍ଭବତି ।।

ତୃତୀୟରେଖାବଲୟଂ କୃତ୍ୱା ମଧ୍ୟେ ନିମଜ୍ଜନଂ କୁରୁତେ ତୃତୀୟରେଖା
ପଦ୍ମରାଗବର୍ଣ୍ଣଂ ତଦା ତୁରୀୟାବସ୍ଥା ଭବତି ତୁରୀୟେ କେବଳପରମାତ୍ମସଂବନ୍ଧିନୀ
ଭବତି ନିତ୍ୟବୋଧସ୍ୱରୂପା ଭବତି ତଦା ଶନୈଃ ଶନୈରୁପରମେଦୁଃଖ୍ୟା
ଧୃତିଗୃହୀତମାତ୍ମସଂସ୍ଥଂ ମନଃ କୃତ୍ୱା ନ କିଂଚିଦପି ଚିନ୍ତୟେତ୍ତଦା ପ୍ରାଣାପାନୟୋରୈକ୍ୟଂ
କୃତ୍ୱା ସର୍ବଂ ବିଶ୍ୱମାତ୍ମସ୍ୱରୂପେଣ ଲକ୍ଷ୍ୟଂ ଧାରୟତି ।
ଯଦା ତୁରୀୟାତୀତାବସ୍ଥା ତଦା ସର୍ବେଷାମାନନ୍ଦସ୍ୱରୂପୋ ଭବତି
ଦୃଢ୍ଵାତୀତୋ ଭବତି ଯାବଦ୍ଦେହଧାରଣା ବର୍ତ୍ତତେ ତାବତ୍ତିଷ୍ଠତି
ପଶ୍ଚାତ୍ପରମାତ୍ମସ୍ୱରୂପେଣ ପ୍ରାପ୍ତିର୍ଭବତି ଇତ୍ୟନେନ ପ୍ରକାରେଣ
ମୋକ୍ଷୋ ଭବତୀଦମେବାତ୍ମଦର୍ଶନୋପାୟା ଭବନ୍ତି ।।

ଚତୁଷ୍ପଥସମାୟୁକ୍ତମହାଦ୍ୱାରଗବାୟୁନା ।

ସହସ୍ରିତତ୍ରିକୋଣାର୍ପଣମନେ ଦୃଶ୍ୟତେଃସୁତଃ ।। ୯୪ ।।

ପୂର୍ବୋକ୍ତତ୍ରିକୋଣସ୍ଥାନାଦୁପରି ପୃଥିବ୍ୟାଦିପଞ୍ଚବର୍ଣ୍ଣକଂ ଧ୍ୟାୟନ୍ ।

ପ୍ରାଣାଦିପଞ୍ଚବାୟୁଶ୍ଚ ବୀଜଂ ବର୍ଣ୍ଣଂ ଚ ସ୍ଥାନକମ୍ ।

ୟକାରଂ ପ୍ରାଣବୀଜଂ ଚ ନୀଲଜୀମୂତସନ୍ନିଭମ୍ ।

ରକାରମଗ୍ନିବୀଜଂ ଚ ଅପାନାଦିତ୍ୟସଂନିଭମ୍ ।। ୯୫ ।।

ଲକାରଂ ପୃଥିବୀରୂପଂ ବ୍ୟାନ୍ ବନ୍ଧୁକସଂନିଭମ୍ ।
ବକାରଂ ଜୀବବାଜଂ ଚ ଭଦାନଂ ଶଙ୍ଖବର୍ଣ୍ଣକମ୍ ॥ ୯୬ ॥

ହକାରଂ ବିୟସ୍ତ୍ରରୂପଂ ଚ ସମାନଂ ସ୍ଫଟିକପ୍ରଭମ୍ ।
ହୃନ୍ନାଭିନାସାକର୍ଣ୍ଣଂ ଚ ପାଦାଙ୍ଗୁଷ୍ଠାଦିସଂସ୍ଥିତମ୍ ॥ ୯୭ ॥

ଦ୍ଵିସପ୍ତତିସହସ୍ରାଣି ନାତୀବର୍ଗେଷୁ ବର୍ତତେ ।
ଅଷ୍ଟାବିଂଶତିକୋଟୀଷୁ ରୋମକୂପେଷୁ ସଂସ୍ଥିତାଃ ॥ ୯୮ ॥

ସମାନପ୍ରାଣ ଏକସ୍ତୁ ଜୀବଃ ସ ଏକ ଏବ ହି ।
ରେଚକାଦି ତ୍ରୟଂ କୁର୍ଯ୍ୟାଦ୍ଭୂତଚିତ୍ତଃ ସମାହିତଃ ॥ ୯୯ ॥

ଶନୈଃ ସମସ୍ତମାକୃଷ୍ୟ ହୃସ୍ତରୋରୁହକୋଟରେ ।
ପ୍ରାଣାପାନୌ ଚ ବଧ୍ନା ତୁ ପ୍ରଣବେନ ସମୁଦରେତ୍ ॥ ୧୦୦ ॥

କର୍ଣ୍ଣସଂକୋଚନଂ କୃତ୍ଵା ଲିଙ୍ଗସଂକୋଚନଂ ତଥା ।
ମୂଳାଧାରାସ୍ଥସୁମ୍ନା ଚ ପଦ୍ମତନ୍ତୁନିଭା ଶୁଭା ॥ ୧୦୧ ॥

ଅମୂର୍ତ୍ତୋ ବର୍ତତେ ନାଦୋ ବୀଣାଦଣ୍ଡସମୁଦ୍ଭିତଃ ।
ଶଙ୍ଖନାଦାଦିଭିଶ୍ଳୈବ ମଧ୍ୟମେବ ଧ୍ଵନିର୍ଯ୍ୟଥା ॥ ୧୦୨ ॥

ବ୍ୟୋମରନ୍ତ୍ରଗତୋ ନାଦୋ ମାୟୂର୍ଂ ନାଦମେବ ଚ ।
କପାଳକୁହରେ ମଧ୍ୟେ ଚତୁର୍ଦ୍ଧାରସ୍ୟ ମଧ୍ୟମେ ॥ ୧୦୩ ॥

ତଦାହ୍ନା ରାଜତେ ତତ୍ର ଯଥା ବ୍ୟୋମ୍ନି ଦିବାକରଃ ।
କୋଦଣ୍ଡଦ୍ଵୟମଧ୍ୟେ ତୁ ବ୍ରହ୍ମରନ୍ତ୍ରେଷୁ ଶକ୍ତିତଃ ॥ ୧୦୪ ॥

ସ୍ବାତ୍ତ୍ବାନଂ ପୁରୁଷଂ ପଶ୍ୟେନ୍ନନସ୍ତତ୍ର ଲୟଂ ଗତମ୍ ।
ରତ୍ନାନି ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାନାଦଂ ତୁ ବିନ୍ଦୁମାହେଶ୍ବରଂ ପଦମ୍ ।
ୟଂ ଏବଂ ବେଦ ପୁରୁଷଃ ସ କୈବଲ୍ୟଂ ସମଶ୍ରୁତ ଇତ୍ୟୁପନିଷତ୍ ॥ ୧୦୫ ॥

ଓଁ ସହ ନାବବତୁ । ସହ ନୌ ଭୁନକ୍ତୁ । ସହ ବୀର୍ଯ୍ୟଂ କରବାବହୈ ॥
ତେଜସ୍ବିନାବଧୀତମସ୍ତୁ ମା ବିଦ୍ବିଷାବହୈ ॥
ଓଁ ଶାନ୍ତିଃ ଶାନ୍ତିଃ ଶାନ୍ତିଃ ॥

॥ ଇତି ଧ୍ୟାନବିନ୍ଦୁପନିଷତ୍ସମାପ୍ତା ॥

